



Muhayyer-kürdî makamı seyir örneği

## MUHAYYER-SÜNBULE

( مخیر سنبله )

Türk müzikisinde bir birleşik makam.

Türk müzikisinin en eski makamlarından; Abdülbâki Nâsır Dede tarafından terkipler arasında zikredilir. Eski adı sünbüle olup içerisinde nihâvend bir geçki bulunmaktaydı. Sultan III. Selim devrinden itibaren yapısının değişikliğe uğradığı ve adının muhayyer-sünbüle olduğu anlaşılmaktadır. Bu değişiklik bizzat padişahın bu makamda bestelediği eserlerde gözlenmektedir.

Dügâh perdesinde karar eden ve inici karakterde bir makam olan muhayyer-sünbülenin genel olarak yapısı, acem perdesindeki çârgâh dizisinin bir kısmı ile sabâ makamı dizisinin birbirine eklenmesinden ibaretse de bazı farklı şekillerde de kullanılmıştır.

Muhayyer-sünbüle makamının şematik gösterilişi ve dizileri şöyledir:



Asıl yapısı yukarıda zikredilen bu makama bestekârlar bazı değişiklikler yapmak suretiyle daha renkli bir özellik kazandırmışlardır. Bu değişikliklerden biri, yukarıdaki dizinin başına muhayyerde bir hicaz dörtlüsüyle sonuna, yani sabâ dizisinden sonra bir kürdî üçlü veya dörtlüsü getiri-

lererek (sabâ zemzeme) makamın, muhayyerde zirgüleli hicaz dörtlüsü + acemde çârgâh beşlisi + yerinde sabâ makamı dizisi + yerinde kürdî üçlü veya dörtlüsü şekline sokulması suretiyle yapılmıştır. Bir diğer değişiklik de acemde çârgâh beşlisi + nevâda acemli hüseyinî dizisi + çârgâhta hicaz ailesi makamları + yerinde kürdî üçlü veya dörtlüsü biçiminde şekillenmiştir.

Makam hangi biçimde teşekkül ederse etsin güçlü muhayyer perdesi olup bu perdede kürdî çeşnili yarım karar yapılır. İkinci merteye güçlü sabâ makamının da güçlüsü olan çârgâh perdesidir ve bu perdede zirgüleli hicaz çeşnisiyle asma karar yapılır. Makamın diğer asma kararları acemde çârgâhlı, dik hisarda hüzzamlı kalıplar ile sabâ makamının diğer asma kararlarıdır (ayrıca bk. SABÂ).

Nota yazımında donanımına sabâ makamı gibi si için koma bemolü, re için bakiye bemolü yazılır. Makamın yedeni sol (rast) perdesidir. Esasen geniş bir seyir alanına sahip olan makam ayrıca genişletilmez.

Hangi şekil olursa olsun muhayyer-sünbüle makamının seyrine muhayyer perdesi civarından başlanır. Bu bölgedeki çeşnide dolaşılıp muhayyerde kürdîli yarım karar yapılır. Bu arada acem perdesinde çârgâhlı kalıplar da yapıldıktan sonra sabâ makamı dizisine geçilip bu makamın

özellikleri gösterilerek gezinilmesinin ardından dügâh perdesinde sabâ çeşnili tam karar yapılır.

Vardakosta Ahmed Ağa'nın remel usulünde, "Câm-ı emelim bâde-i la'linle dolunca", ağır çenber usulünde, "Zebân-ı aşkı anlar sana benzer işve-ger var mı?" güftesiyle başlayan besteleri; III. Selim'in, "Dem o demlerdir ki edip hem-dem-i ülfet beni" mısraıyla başlayan ağır semâisi; Hacı Sâdullah Ağa'nın, "Şâhım hemişe lutfun umar bu fütâdecik" mısraıyla başlayan yürük semâisi; Vardakosta Ahmed Ağa'nın devr-i revân usulünde, "Ey nihâl-i işve bir nevres fidanımın benim" mısraıyla başlayan şarkısı bu makamın örnekleri arasındadır.

### BİBLİYOGRAFYA :

Abdülbâki Nâsır Dede, *Tedkik u Tahkik*, Süleymaniye Ktp., Nâfız Paşa, nr. 1242/1, vr. 15<sup>p</sup>, 24<sup>p</sup>; Hâşim Bey, *Müsiki Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 34; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1933-40, I, 156-159, 177; IV, 251; Özkan, *TMNU*, s. 369-372; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri* (haz. Onur Akdoğu), Ankara 1991, s. 255-256, 282.



İSMAİL HAKKI ÖZKAN

## MUHAYYERLİK

Özellikle satım sözleşmesinde taraflardan birinin veya her ikisinin akdi onama yahut feshetme hakkına sahip olması, dolayısıyla ilgili taraf açışın akdin bağlayıcı olmaktan çıkması anlamında fıkıh terimi.

Hayr kökünden türetilen ve "iki şeyden daha iyi olanı seçmek" anlamına gelen muhayyerlik Arapça hıyâr kelimesinin Türkçe'deki karşılığıdır. Fıkıh terimi olarak, tanınan seçim hakkına göre hıyârü-şart ve hıyârü'r-rü'ye gibi tamlamalar içinde kullanılmakla birlikte borçlar hukuku bağlamında muhayyerlik için "anlaşmaya veya şer'î bir gerekçeye dayanarak taraflardan birinin veya her ikisinin akdi onama yahut feshetme şıklarından birini (tayin muhayyerliğinde birkaç mebî'den birini) seçme hakkına sahip olması" şeklin-

Muhayyer-sünbüle makamı seyir örneği

